

This eChok volume of
Deuteronomy
Volume 2

לע"נ גבריאל בן לאה ז"ל • נלב"ע י"ד ניסן תשס"ג

is Dedicated in loving memory of
Gabriel (Cabra) Bildirici

*by his wife Nina Bildirici
and his children & grandchildren*

before each person, unless they intend to eat a lot of bread [without condiments]. He should neither break off a small piece [to hand out to the diners], because it appears as though he is miserly, nor a piece larger than the size of an egg, because it looks as though he is a glutton. But on the Sabbath, he should break off a large piece. And he breaks it off only from a place where it is baked very well. (2) The best way to fulfill the commandment is to break bread [and recite the blessing] over a whole loaf. If there is a whole loaf made of barley and a piece made from wheat, one places the whole one together with the piece and breaks bread from both of them, in order to break bread from wheat and from a complete loaf. On the Sabbath and on Festivals, one is obligated to break bread [and recite the blessing] on two [complete] loaves.

He takes both of them in his hand and breaks one of them.

לֶאֱכֹל פֶּת הַרְבֵּה. וְאִינוּ בּוֹצֵעַ לֹא פְרוּסָה קִטְנָה מִפְּנֵי שֶׁהוּא נִרְאֶה כְּצַר עֵין וְלֹא פְרוּסָה גְדוּלָה יוֹתֵר מִכְּבִיצָה מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּרַעֲבָתָן. וּבִשְׁבֹת יֵשׁ לוֹ לְבַצֵּעַ פְּרוּסָה גְדוּלָה. וְאִינוּ בּוֹצֵעַ אֶלָּא מִמְּקוֹם שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל יָפֶה יָפֶה: בַּמְצוּהָ מִן הַמִּבְחָר לְבַצֵּעַ כְּפָר שְׁלֵמָה. אִם הִיתָה שֵׁם שְׁלֵמָה שֶׁל שְׁעוּרִים וּפְרוּסָה שֶׁל חֲטִים מִנִּיחַ שְׁלֵמָה בְּתוֹךְ פְּרוּסָה וּבוֹצֵעַ מִשְׁתִּיהֶן כְּדֵי שֶׁיִּבְצַע מִחֻטִּים וּמִשְׁלֵמָה. בְּשֶׁבֶת וּבְיָמִים טוֹבִים חַיִּב לְבַצֵּעַ עַל שְׁתֵּי כְּפָרוֹת נוֹטֵל שְׁתֵּיהֶן בְּיָדוֹ וּבוֹצֵעַ אַחַת מֵהֶן:

HA'AZINU FOR THURSDAY NIGHT

הַאֲזִינוּ לַיַּל שֵׁשִׁי

צִירוף יְהוָה

כּוּ אֱלוֹלָפוֹן רָגַז אֶדְסָנָה כְּנִישׁ דִּילְמָא יִתְרַבֵּב בְּעַל דְּבַבָּא דִּילְמָא יִימְרוּן יִדְנָא תְּקִיפַת לִנָּא וְלֹא מִן קִדְם יִי הוֹת כֹּל דָּא: כּח אַרִי עֵם מְאֲבָדִי עֲצָה

כּוּ לּוּלֵי כְּעַס אוֹיֵב אֲגוּר פֶּן יִנְכַּרוּ צְרִימוּ פֶּן יֵאֱמְרוּ יִדְנּוּ רָמָה וְלֹא יִהְיֶה פֶּעַל כָּל־זֹאת: כּח כִּי־גוֹי אֲבָד עֲצוֹת הֵמָּה וְאִין בֵּהֶם

(27) Were it not that the enemy's wrath was heaped up, causing their adversary to misconstrue; lest they claim, Our hand is exalted! The Lord did not do any of this! (28) For that nation is lacking counsel, and they do not have

RASHI

(27) לולֵי כְּעַס אוֹיֵב אֲגוּר — [This phrase] means: *Were it not that the enemy's wrath was heaped up (אגור) against them, to destroy them; and if the enemy would succeed to overtake them and destroy them, he would attribute the greatness to himself and to his deity, but not to Me [says God]. This, then, is the meaning of the verse's continuation here: פֶּן יִנְכַּרוּ צְרִימוּ*

— i.e., lest they misconstrue the matter by attributing their might to an alien (נכר), to whom the greatness, however, does not actually belong. **Lest they claim, Our hand is exalted ... (28) For** — that [enemy] is a Nation [which] is lacking counsel, and they do not have understanding — for if they were wise people — (29) They would

רש"י (כו) לּוּלֵי כְּעַס אוֹיֵב אֲגוּר. אִם לֹא שֶׁכְּעַס הָאוֹיֵב כְּנוֹס עֲלֵיהֶם לְהַשְׁחִית, וְאִם יוֹכֵל לָהֶם וַיִּשְׁחִיתֵם, יִתְּלֶה הַגְּדֻלָּה בּוֹ וּבְאַלְהֵיו, וְלֹא יִתְּלֶה הַגְּדֻלָּה בִּי, וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר "פֶּן יִנְכַּרוּ צְרִימוּ. יִנְכַּרוּ הַדְּבָר לְתִלּוֹת גְּבוּרָתוֹ וְאֵת גְּבוּרַתִּי" בְּנִכְרִי, שְׁאִין הַגְּדֻלָּה שְׁלוֹ: פֶּן יֵאֱמְרוּ יִדְנּוּ רָמָה וְגו'. (כח) כִּי. אוֹתוֹ: גוֹי. אֲבָד עֲצוֹת הֵמָּה וְאִין בֵּהֶם תְּבוּנָה. שְׁאֵלוֹ הֵיוּ חֲכָמִים:

אָנוּן וְלִית בְּהוֹן סוֹכְלָתְנוּ:
 כֵּס אֱלוֹ חֲכִימוֹ אֶסְתַּכְלוּ בְּדָא
 סִבְרוּ מָא יְהִי בְּסוֹפֵיהוּן:
 לֹא אֶכְרִין יְרֻדוּף חַד אֶלְפָא וְתַרִין
 יַעֲרִקוּן לְרַבּוּתָא אֶלְהֵן אַרִי
 תְּקִיפְהוּן מְסַרְנוּן וְיִי אֲשַׁלְמְנוּן:
 לֹא אַרִי לֹא כְתוּקְפָנָא תְּקִפְהוּן
 וּבְעֵלֵי דְבִכְנָא הוּוּ דִּינָנָא:
 לֵב אַרִי כְּפָרְעֻנוֹת עֲמָא דְסָדוּם

תְּבוּנָה: חמישי כט לו חכמו ישפילו זאת יבינו
 לאחרייתם: ל איכה ירדה אחד אלה ושנים
 יניסו רבבה אם לא פי צורם מכרם ויהיה
 הסגירם: לא פי לא כצורנו צורם ואיבינו
 פלילים: לב פי מגפן סדם גפנם ומשדמת

understanding. (29) If they were wise, they would understand this; they would understand the reason for their [Israel's] fate. (30) How could one [person] pursue a thousand, and two chase away ten thousand, if not for their [Mighty] Rock having sold them out, and for the Lord having given them over? (31) For their rock is not like our [Mighty] Rock, even though our enemies sit in judgment. (32) For their vine is of the vine of Sodom, and of the field of Amorah; their

RASHI

רש"י

understand this — namely (verse 30):

“How could one [person] pursue [a thousand ...]?” יבינו לאחרייתם — They would turn their attention towards thinking carefully about Israel's troubles [that the whole cause is God's punishing Israel, rather than attributing Israel's defeat to their own power].

(30) **How could one [person]** — [The enemy should ask: “How is it possible that it only needs one] of us [to] pursue a thousand from Israel?!”] אם לא כי צורם מכרם וה' הסגירם — [If not for their Mighty Rock] having sold them out, and [for the Lord having] given

them over into our hands. [Selling and giving over is represented by the word] deliver in Old French [like the English: to deliver]. (31) **For their rock is not like our [Mighty] Rock** — The enemies should have understood all the above, namely: That God was the One Who gave Israel over [to the enemy], and that victory must neither be attributed to them nor to their deities. For until now, their deities have achieved nothing against our Rock. Because their rock is not like our Rock. The word צור in Scripture always means סלע, rock. **Even though our enemies sit in judgment** — Even though now, our enemies judge us. It must be then, that our Rock gave us over to them. (32) **For their vine is the vine of Sodom** — This verse is to be connected with the earlier verse (26). [The continuity of these verses thus reads as follows:] “I said that I would make an end of them, eradicate their remembrance from

(כט) יִשְׁפִּילוּ זֹאת. “איכה ירדה” וגו': יבינו לאחרייתם. יתנו לב להתבונן לסוף פורענותם של ישראל: (ל) איכה ירדה אחד. ממנו, אלה מישאל: אם לא פי צורם מכרם וה' הסגירם. מכרם ומסרם בידינו, דליבר"ר בלע"ז (איבערגעבען): (לא) פי לא כצורנו צורם. כל זה היה להם לאויבים להבין שהשם הסגירם, ולא להם ולא להיהם הנצחון, שהרי עד הנה לא יוכלו בלום אלהיהם כנגד צורנו, כי לא כסלענו סלעם. כל צור שבמקרא לשון סלע: ואיבינו פלילים. ועכשיו איבינו שופטים אותנו, שהרי צורנו [ס"א הרי שצורנו] מכרנו להם: (לב) פי מגפן סדם גפנם. מסב למעלה, אמרתי בלבי

פֶּרְעֻנוֹתֵהוֹן וְלִקְוֹתֵהוֹן כְּעֵם
 עֲמִרָה מִחֲתָהוֹן בִּישׁוֹן כְּרִישֵׁי
 חִיִּין וְתִשְׁלָמַת עוֹבְדֵיהוֹן
 כְּמִרְרוֹתֵהוֹן: לֵאמֹר הֲאֵל כְּמֵרַת
 תִּנְיָנָא כֹס פֶּרְעֻנוֹתֵהוֹן וְכִרִישֵׁי
 פְתָנִי חוֹיִן אֲכֹרְאִין: לֵאמֹר הֲלֵא
 כֹל עוֹבְדֵיהוֹן גִּלְזָן קִדְמֵי גְנִיזִין
 לְיוֹם דִּינָא בְּאוֹצְרֵי: לֵאמֹר קִדְמֵי פֶּרְעֻנוֹתָ וְאַנָּא אֲשֵׁלֵם לְעֵדָן דִּיגִלְזִין מֵאַרְעֵהוֹן אֲרִי קָרִיב יוֹם תִּבְרָהוֹן וּמִבְעַ

עֲמִרָה עֲנִבְמוּ עֲנִבֵי-רוּשׁ אֲשַׁכְּלַת מְרֹרַת
 לְמוֹ: לֵאמֹר חֲמַת תַּנִּינִים יִינָם וְרֹאשׁ פְּתָנִים
 אֲכֹר: לֵאמֹר הֲלֵא-הוּא כָּמֹס עֲמִדֵי חֲתוּם
 בְּאוֹצְרֵי: לֵאמֹר לֵי נִקָּם וְשִׁלְּם לְעַת תַּמוּט

grapes are bitter grapes, and their clusters are sour for them. (33) Their wine is the venom of serpents, and the poison of the ruthless cobra. (34) But it is stored up with Me, sealed up with My treasures. (35) Vengeance is poised with Me to

RASHI

mankind — because their deeds are those of Sodom and Amarah שדמות — means: A grain field. It is similar to the verse (Habakuk 3:17), “and the field (שדמות) will yield no food;” and (II Kings 23:4), “in the field (בשדמות) of Kidron.” רוש — [The word רוש] means: A bitter herb. מרררת אשכלת מררת — A bitter drink, which is appropriate for them: their punishment corresponds to their deeds. Onkelos also translates this phrase likewise: “And the punishment of their deeds is like their bitterness.” (33) חמת תנינים יינם — [Understand this] as the Targum translates it: which means, “Indeed the cup of their drink of punishment is like the venom of snakes.” **And the poison of the [ruthless] cobra — is their cup. The cobra is ruthless when it bites; [thus, this verse is referring to] a ruthless enemy, who will come and seek out their retribution. (34) But it is stored up with Me — [Understand this] as the Targum translates it, meaning as follows: [God says.] “They think that I have forgotten their [evil] deeds, but these deeds are all locked away and preserved before Me.” But it is [stored] — [What is stored?] The fruit of their [bitter] vine and the [bitter] produce of their field are stored up with Me. (35) לי נקם ושלם — means: The retribution of vengeance is with Me, prepared and held in readiness, to pay out punishment to them, according to their deeds. That is to say, Vengeance will pay the punishment which they deserve. [Thus, the word ושלם is to be understood as a verb.] However, some explain the word ושלם as a noun, equivalent to ושלום, “and recompense.” [This word**

רש"י

אפאיהם אשבית זכרם לפי שמעשיהם מעשה סדום ועמורה: שדמות: שדמת. שדה תבואה, כמו וישדמות לא עשה אכל” ב”שדמות קדרון”: ענבי רוש. עשב מר: אשכלת מררת למו. משקה מר, ראוי להם, לפי מעשיהם פורענותם, וכן תרגם אונקלוס ו”תשלמת עובדיהוון כמררותהוון”: (לג) חמת תנינים יינם. בתרגומו, “הא כמרת תניניא כס פרענותהוון. הנה כמרירת נחשים, כוס משתה פורענותם: וראש פתנים. כוסם, שהוא אכור לנשוך. אויב אכורי, יבא ויפרע מהם: (לד) הלא הוא כמס עמדי. בתרגומו, כסבורים הם ששכחתי מעשיהם, כלם גנזים ושמורים לפני: הלא הוא. פרי גפנם ותבואת שדמותם, כמוס עמדי: (לה) לי נקם ושלם. עמי נכון ומזומן פורענות נקם, וישלם להם כמעשיהם, הנקם ישלם להם גמולם. ויש מפרשים “ושלם” שם דבר,

דַּעֲתִיד לְהוֹן: לוֹ אָרִי יְדִין יי
 דִּינָא דְעֵמָה וּפְרָעֵנֹת עֲבֹדָהּ
 צְדִיקָא יִתְפָּרַע אָרִי גְלִי
 רַגְלָם כִּי קָרוֹב יוֹם אֵינָם וְחַשׁ עֲתֵדָת לָמוֹ:
 לוֹ כִּי־יְדִין יִהְיֶה עֲמוֹ וְעַל־עֲבָדָיו יִתְנַחֵם

pay out at the time when their foot stumbles. For the appointed day of their reckoning is near, and what is coming to them hastens. (36) When the Lord will

RASHI

then is understood to be in the intensive conjugation, with a dageish in the middle letter of the root,] the same grammatical form as [the noun in the phrase] (Jeremiah 5:13), "And the [prophetic] word is not in them," where the word דבר is equivalent to דבור [i.e., a noun]. And when will I pay them [their punishment]? At the time when their foot stumbles — namely, when the merit of their fathers expire, the merit upon which they are relying. For the appointed day [of their reckoning] is near — [This means:] As soon as I desire to bring the day of their disaster upon them, this day is near and in readiness before Me, to be brought about by many agents. למו — means: And the things that are to come (עתידות), hasten [in coming]. וחש — As in the verse (Isaiah 5:19),

"Let him hurry, hasten (יחישו)." Up till this juncture, Moshe called upon the words of this Song as witness for Israel's reproof, i.e., when punishment would come upon Israel, they would know that I told them about this from the very beginning. From here onwards, Moshe gives Israel words of comfort, about things that would come upon them after the retribution, just like all the things Moshe stated earlier (Deuteronomy 30:1-3): "And it will be, when all these words will happen to you — the blessing and the curse ... then, the Lord your God will bring back your exiles" (36) When the Lord will judge His people — i.e., When God will exact judgment upon Israel by bringing upon them these aforementioned sufferings. Similar to this is the verse (Job 36:31), "For through these He judges (ידין) peoples," i.e., He chastises the peoples. The word כי here does not mean "because," i.e., giving the reason for the preceding statements, but rather, it introduces a new passage [i.e., it means "when"], as in the verse (Leviticus 25:2), "When (כי) you come to the land." The meaning of our verse here

רש"י

כמו "ושלום", והוא מגזרת "והדבר אין בהם", כמו והדבור. ואימתי אשלם להם: לעת תמוט רגלם. בשתתום זכות אבותם שהם סמוכים עליו: כי קרוב יום אידם. בשארצה להביא עליהם יום אידם קרוב ומזומן לפני, להביא על ידי שלוחים הרבה: וחש עתדת למו. ומרה יבאו העתידות להם: וחש. כמו "ימהר יחישו". עד כאן העיד עליהם משה דברי תוכחה, להיות השירה הזאת לעד, בשתבוא עליהם הפורענות, ידעו שאני הודעתים מראש. מכאן ואילך העיד עליהם דברי תנחומין, שיבאו עליהם בכלות הפורענות, ככל אשר אמר למעלה "והיה כי יבאו עליך" וגו' "הברכה והקללה" וגו' "ושב ה' אלהיך את שבותך" וגו': (לו) כי ידין ה' עמו. כשישפוט אותם ביסורין הללו האמורים עליהם, כמו "כי הם ידין עמים" וס"א ייסר עמים. כי זה, אינו משמש לשון דהא, לתת טעם לדברים של מעלה, אלא לשון תחלת דבור, כמו כי תבאו אל

קָדְמוּהִי דְבַעֲדוֹן דְּתַתְּקַף עֲלֵיהוֹן
מְזַחַת סְנָאָה יְהוֹן מְטַלְטְלִין
וּשְׁבִיקִין: לוֹ וַיִּמַּר אֵן דְּחַלְתְּהוֹן
תְּקִיפָא דְהוּוֹ רְחִיצִין בְּהַ: לַח דִּי
תָּרַב נִכְסְתְּהוֹן הוּוֹ אֲכַלִּין שְׂתָן

כִּי יִרְאֶה כִּי־אֲזַלְתָּ יָד וְאַפְסָ עֲצוּר וְעֹזוֹב:
לוֹ וְאָמַר אֵי אֱלֹהֵימוֹ צוּר חֲסִיו בּוֹ: לַח אֲשֶׁר
חִלְבַּב זְבַחֵימוֹ יֹאכְלוּ יִשְׁתּוּ יַיִן נְסִיכָם יִקְוּמוּ:

judge His people, and will reconsider His servants, and He will see that their power is gone, and that there is simply no more rescue or help, (37) Then He will say, Where is their deity [now], their rock in which they trusted, (38) Who ate

RASHI

רש"י

is: When these judgments will come upon them, and the Holy One Blessed is He will reconsider concerning His servants to return [to them] and to have mercy upon them

— [This word] denotes changing one's mind, whether for good or for evil. **And He will see that their power is gone** — i.e., when God sees that the enemy's power is becoming stronger and stronger against Israel, and that there is simply no more rescue or help. **עצור** — refers to one who is rescued by an officer (עוצר) or a ruler who would confine **יעצור** the people. **ועוזב** — [refers to one who is saved] by an **עוזב**, one who gives strength [to someone else]. An **עוצר** is a ruler who confines his people [within certain boundaries], so that they will not go out in scattered groups when they go into war against the enemy. *Maintenue in Old French*

[like the English, maintain]. [Consequently:] **עצור** — [the passive noun from the root **עצר**] means: One who is saved through the confinement of a ruler. **ועוזב** — refers to one who is strengthened, as in the verse (Nehemiah 3:8), "and they fortified (ויעזבו) Jerusalem until the wall;" and (Jeremiah 49:25), "How is the city of praise not helped (עוזבו)." *Anforcede in Old French.* (37) **Then He will say** — i.e., the Holy One Blessed is He will say about Israel: "Where is their deity which they worshipped [now]?!" — [The word **צור**] means: The rock. [This figuratively means: The rock under which] they used to shelter themselves (חסיו) from the sun and the cold. That is to say, [the deity] in which they had placed their trust, to [supposedly] protect them against any harm. (38) **Who ate the fat of their sacrifices** — i.e., these deities would eat up [the fat] and would drink up the wine of their libations, when they offered the sacrifices before them. **יהי עליכם סתרה** — i.e., let that same rock [which you

הֶאֱרַץ, כְּשִׁיבֵאוּ עֲלֵיהֶם מִשְׁפָּטִים הַלְלוּ, וְיִתְנַחֵם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל עֲבָדָיו לְשׁוּב וּלְרֻחַם עֲלֵיהֶם: יִתְנַחֵם. לְשׁוֹן הַפָּךְ מִחֻשְׁבָּה, לְהַטִּיב אוֹ לְהַרְעִ: כִּי יִרְאֶה כִּי אֲזַלְתָּ יָד הָאוֹיֵב הוֹלֶכֶת וְחוֹזֶקֶת מֵאֵד עֲלֵיהֶם, וְאַפְסָ בְּהֶם עֲצוּר וְעֹזוֹב: עֲצוּר. נוֹשֵׁעַ עַל יְדֵי עוֹצֵר וּמוֹשֵׁל שְׂיַעֲצוּר בְּהֶם: וְעֹזוֹב. עַל יְדֵי עוֹזֵב. עוֹצֵר הוּא הַמוֹשֵׁל, הָעוֹצֵר בָּעַם, שֶׁלֹּא יִלְכוּ מִפּוֹזְרִים בִּצְאָתָם לְצַבָּא עַל הָאוֹיֵב בְּלִשׁוֹן לַעֲזוֹ מִיַּיִנוֹנְדוּר (שְׁטֹאֲרַק אוֹפֵה־אֲלֻטִּין): עֲצוּר. הוּא הַנוֹשֵׁעַ בְּמַעֲצוֹר הַמוֹשֵׁל: וְעֹזוֹב. מִחֻזֵּק כְּמוֹ "וַיַּעֲזְבוּ יְרוּשָׁלַיִם עַד הַחוּמָה". "אֵיךְ לֹא עֲזָבָה עִיר תְּהִלָּה": (לוֹ) וְאָמַר. הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עֲלֵיהֶם: "אֵי אֱלֹהֵימוֹ" שְׂעַבְדוּ: צוּר חֲסִיו בּוֹ. הַסֵּלַע, שֶׁהָיָה מִתְּבַסֵּין בּוֹ מִפְּנֵי הַחֲמָה וְהַצְּנָה, כְּלוֹמֵר שֶׁהָיָה בְּטוּחִין בּוֹ, לְהִגֵּן עֲלֵיהֶם מִן הָרָעָה: (לַח) אֲשֶׁר חִלְבַּב זְבַחֵימוֹ. הָיָה אוֹתָן אֱלֹהוֹת אוֹכְלִים, שֶׁהָיָה מְקַרְבִּים לִפְנֵיהֶם, וְשׁוֹתִין יַיִן נְסִיכָם: יְהִי עֲלֵיכֶם סִתְרָה. אוֹתוֹ הַצּוּר, יְהִיָּה לְכֶם

חֹמֶר נִסְפִּיהוּן יְקוּמוּן כְּעֵן
וַיִּסְעֲדוּנְכוּן יְהוֹן עֲלֵיכוֹן מִגֵּן:
לֹט חֲזוּ כְּעֵן אֲרִי אֲנָא אֲנָא הוּא
וְלִית אֱלֹהָא בְּרַ מְנִי אֲנָא מְמִית
וּמְחִיהַּ מְחִינָא וְאִף מְסִינָא וְלִית
מִן יְדֵי מְשׁוּזִיב: מ אֲרִי אֲתִקְנִית
בְּשִׁמְיָא בֵּית שְׁכֻנְתִּי וְאֲמַרְתִּי
קִים אֲנָא לְעַלְמִין: מֵא אִם עַל
חַד תִּרְיוֹן כְּחִיּוֹ בְּרַקָּא מְסוּף

וַיִּעֲזֹרְכֶם יְהִי עֲלֵיכֶם סִתְרָה: לט רְאוּ וְעֵתָה
כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא וְאִין אֱלֹהִים עִמָּדֵי אֲנִי
אֲמִית וְאֲחִיָּה מַחְצָתִי וְאֲנִי אֲרַפָּא וְאִין
מִיַּדִּי מִצִּיל: ש שִׁי מ כִּי-אֲשָׂא אֶל-שָׁמַיִם יָדִי
וְאֲמַרְתִּי חֵי אֲנֹכִי לְעֵלָם: מֵא אִם-שְׁנוֹתַי
בְּרַק חֲרָבִי וְתֵאחֲזוּ בְּמִשְׁפַּט יָדִי אֲשִׁיב נֶקֶם

the fat of their sacrifices and drank the wine of their libations? Let them arise and help you! Let them be your shelter! (39) But now you must see! It is I! I am the One, and there is no god like Me! I cause death and grant life. I strike, but I heal. There is no escape from Me! (40) For I raise up My hand to heaven, and say, As I live forever, (41) When I sharpen the blade of My sword, and grasp

RASHI

רש"י

served] be a refuge and shelter (מסתור) for you. (39) But now you must see — [You must] understand from the punishment which I brought upon you, and that you have no one to save you, and from the salvation with which I will save you, and that there is no one to stop Me, that It is I! I am the One — “It is I” Who can bring someone down, and “I am the One” Who can lift someone up. ואין אלוהים עמדי — means: [There is no deity] which can stand up against Me, to stop Me. עמדי — means: [There is no god] resembling Me, like Me. There is no escape from Me — [referring to] those who sin against Me. (40) For I raise up My hand to heaven — This means: For in My fury, I shall raise up My hand to Myself, making an oath. ואמרתי חי אנכי — This is the expression of an oath, like the verse (Numbers 14:28), “As I live, says the Lord, if not for that which you have spoken in My ears.” So too, here in our verse [the meaning is]: “I swear, just as I live [forever]...” (41) אם שנותי ברק חרבי — has the meaning: “If I sharpen the blade of My sword, so that it will shine (ברק)” [The word ברק, literally lightning, means shine or flash.] (see Ezekiel 21:15). Splendeur in Old French. And grasp judgment in My hand — i.e., leaving the attribute of mercy [and applying the attribute of judgment] on My enemies who harmed Israel. [And no one should claim: God handed Israel over to the nations, so what is their sin?] The verse says

מַחֲסָה וּמְסִתוֹר: (לט) רְאוּ עֵתָה. הִבִּינוּ מִן הַפּוֹרְעַנְיוֹת שֶׁהִבֵּאתִי עֲלֵיכֶם, וְאִין לָכֶם מוֹשִׁיעַ, וּמִן הַתְּשׁוּעָה שְׁאוֹשִׁיעֶכֶם, וְאִין מוֹחֵה בְּיָדִי: אֲנִי אֲנִי הוּא. אֲנִי לְהַשְׁפִּיל, וְאֲנִי לְהָרִים: וְאִין אֱלֹהִים עִמָּדֵי. עוֹמֵד כְּנִגְדֵי לְמַחֲוֹת: עִמָּדֵי. דוֹגְמָתִי וְכְמוֹנִי: וְאִין מִיַּדִּי מִצִּיל. הַפּוֹשְׁעִים בֵּי: (מ) כִּי אֲשָׂא אֶל שָׁמַיִם יָדִי. כִּי בְּחֲרוֹן אַפִּי, אֲשָׂא יָדִי אֶל עַצְמִי בְּשִׁבוּעָה: וְאֲמַרְתִּי חֵי אֲנֹכִי. לְשׁוֹן שְׁבוּעָה הוּא, [נ"א כְּמוֹ "חֵי אֲנִי נֶאֱמַר ה' אִם לֹא כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתֶּם בְּאָזְנִי (במדבר יד: כח) אִף כְּאִין אֲנִי נִשְׁבַּע חֵי אֲנֹכִי: (מא) אִם שְׁנוֹתַי בְּרַק חֲרָבִי. אִם אֲשַׁנֵּן אֶת לֵהב חֲרָבִי, כְּמוֹ לְמַעַן הִיָּה לָהּ בְּרַק שְׁפִלְנוּדוֹ"ר (גלאנץ): וְתֵאחֲזוּ בְּמִשְׁפַּט יָדִי. לְהַנִּיחַ מִדַּת רַחֲמִים בְּאוֹיְבֵי

שְׁמִיָּא וְעַד סוּף שְׁמִיָּא תִּתְגַּלִּי
 חֲרָבִי וְתִתְקַף בְּדִינָא יְדֵי אֲתִיב
 פְּרַעְנוּתָא לִסְנַאי וְלִבְעָלִי דְכְּבִי
 אֲשֵׁלִם: מִבְּ אַרְוֵי גִירֵי מְדֻמָּא
 וְחֲרָבִי תִקְטוֹל בְּעַמְמִיָּא מְדֻם
 קְטִילֻן וְשִׁבְזֻן לְאַעְדָּאָה כְּתָרִין
 מְרִישׁ סְנָאָה וּבַעַל דְּכַבָּא:
 מִגְּ שִׁבְחוּ עַמְמִיָּא עִמָּה אַרְי פְּרַעְנוֹת עַבְדוּהִי צְדִיקָיָא תִּתְפָּרַע וּפְרַעְנוֹת יִתִּיב לִסְנָאוּהִי וּיְכַפֵּר עַל אַרְעִיָּה

לְצַרִּי וְלְמִשְׁנְאֵי אֲשֵׁלִם: מִבְּ אֲשַׁפֵּיר חֲצִי
 מְדֻם וְחֲרָבִי תֹאכַל בֶּשֶׂר מְדֻם חָלָל וְשִׁבְיָה
 מִרְאֵשׁ פְּרַעוֹת אוֹיֵב: מִגְּ הֲרַנִּינוּ גוֹיִם עִמּוֹ
 כִּי דִם־עַבְדָּיו יִקּוּם וְנִקָּם יִשֵּׁב לְצַרִּיו

judgment in My hand, I shall bring vengeance upon My adversaries, and repay those who hate Me. (42) I shall make My arrows drunk with blood, and My sword will consume flesh; from the blood of the slain and the captives; from the first breach of the enemy. (43) Sing out praise, O you nations, for His people!

RASHI

(Zechariah 1:15), "I was angry only a little, but they helped out to harm" [much more than they should]. Another explanation: I shall grasp the attribute of judgment in My hand, sustaining it and exacting vengeance with it. **I shall bring vengeance upon My adversaries** — Our Rabbis have learned in the Aggadah (Mekhilta Shemot 14:3): By virtue of the expression in the verse, "and grasp judgment in My hand," we understand that the nature of a human being is not like that of the Holy One Blessed is He. For it is the nature of a human to cast an arrow, but he is unable to retrieve it. However, the Holy One, blessed be He, shoots His arrows and He can indeed retrieve them, as if He constantly grasps them in His hand. Now, lightning is His arrows, [alluded to here]

by the phrase ברק חרבי, literally "the lightning of My sword," [and the verse continues,] "and grasping judgment in My hand." here, "judgment" refers to retribution; justicia in Old French. (42) **I shall make My arrows drunk with blood** — of the enemy; **And My sword will consume flesh** — their flesh [i.e., of the enemy]. **From the blood of the slain and the captives** — [All] this will happen to the enemies, on account of the blood of Israel's slain, and of the captives [from Israel] which they took. **מראש פרעות אויב** — means: From the very first breach which the enemy made. For when the Holy One Blessed is He exacts punishment from the nations, He addresses their own sin and the sins of their ancestors,

רש"י

שְׁהָרַעוּ לָכֶם "אֲשֶׁר אֲנִי קֹצֵפְתִי מַעֲט וְהִמָּה עָרוֹר לְרַעוּהָ". דְּבַר אַחַר וְתֵאָחַז יְדֵי אֶת מִדַּת הַמִּשְׁפָּט, לְהַחְזִיק בָּהּ וְלִנְקוּם נְקָם: אֲשֵׁיב נְקָם וְגו'. לְמַדוּ רְבוּתֵינוּ בְּאַגְדָּה, מִתּוֹךְ לְשׁוֹן הַמִּקְרָא שֶׁאָמַר "וְתֵאָחַז בְּמִשְׁפָּט יְדֵי", לֹא כְּמִדַּת בֶּשֶׂר וְדָם מִדַּת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, מִדַּת בֶּשֶׂר וְדָם, זֹרֵק חֵץ וְאֵינּוּ יָכוֹל לְהִשְׁיבוֹ, וְהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא זֹרֵק חֲצִיו וְיֵשׁ בְּיָדוֹ לְהִשְׁיבָם, כְּאֵלוֹ אוֹחֲזִין בְּיָדוֹ, שֶׁהָרִי בָרַק הוּא חֲצוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר כָּאן "בָּרַק חֲרָבִי וְתֵאָחַז בְּמִשְׁפָּט יְדֵי" וְהַמִּשְׁפָּט הַזֶּה לְשׁוֹן פּוֹרְעֵנוּיּוֹת הוּא, בְּלַע"ז יוֹשִׁיט"א (לוֹיט גַּעזוּטַעץ בַּעשְׁטֵרֶאפֶּען):

(מב) אֲשַׁפֵּיר חֲצִי מְדֻם. הָאוֹיֵב: וְחֲרָבִי תֹאכַל בֶּשֶׂר. בֶּשֶׂר: מְדֻם חָלָל וְשִׁבְיָה. זֹאת תִּהְיֶה לָהֶם מִעוֹן דָּם חָלָלִי יִשְׂרָאֵל, וְשִׁבְיָה שֶׁשִּׁבּוּ מֵהֶם: מִרְאֵשׁ פְּרַעוֹת אוֹיֵב. מִפְּשַׁע תְּחִלַּת פְּרִצוֹת הָאוֹיֵב, כִּי כִשְׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הִיָּה נִפְרַע מֵהָאוֹמוֹת, פּוֹקֵד עֲלֵיהֶם עוֹנֵם וְעוֹנוֹת אֲבוֹתֵיהֶם, מִרְאֵשִׁית פְּרִצָה

וְכַפֵּר אֲדָמָתוֹ עִמּוֹ: פּ שְׂבִיעֵי מַד וַיִּבֵּא מֹשֶׁה וְעַל עַמּוֹ: מַד וְאֵתָא מֹשֶׁה

For He will avenge the blood of His servants, exact revenge upon His adversaries, and appease His land and His people. (44) And Moshe came and

RASHI

from the very first breach they made in Israel (Sifrei 32:42). (43) Sing out praise, O you nations, for His people — At that time, the nations will praise Israel (ibid.), saying: “You see, now, what the praise of this nation [Israel] is! That they cleaved to the Holy One Blessed is He, through all the sufferings that befell them, and did not forsake Him! They knew of His goodness and His praise! For He will avenge the blood of His servants — i.e., [God will avenge] the shedding of their blood, as the phrase literally means. Exact revenge upon His adversaries — for the robbery and the violence [which they perpetrated against Israel] (ibid.). This is similar to the verse (Joel 4:19), “Egypt will be a desolation and Edom as a desolate wilderness, for the violence against the Children of Yehudah ...;” and Scripture also states (Ovadiah 1:10), “For the violence against your brother

Yaakov ...”. — **וְכַפֵּר אֲדָמָתוֹ עִמּוֹ** — means: *And He will appease His land and His people, for the distresses that they experienced, and that the enemy perpetrated against them.* — **וְכַפֵּר** — [This word] denotes conciliation and appeasement, as in the verse (Genesis 32:21), *אֲכַפְרָה פָּנָיו*, which is translated in the Targum as: “I shall appease his anger.” **And [He] will appease His land** — and what is God's land? His people. When His nation is comforted, His land is also comforted. Thus, the verse says (Psalms 85:2), “You have been favorable, O Lord, to Your land” — and how has God shown favor to His land? [That same verse continues:] “You have returned the exiles of Yaakov” (ibid.) Now, this passage here is explained in another way in Sifrei. Rabbi Yehudah and Rabbi Nechemiah differed regarding its explanation: Rabbi Yehudah explains the whole passage to be referring to Israel, while Rabbi Nechemiah explains the whole passage to be referring to the other nations. [Now Rashi proceeds to explain this whole passage according to the two approaches.] Rabbi Yehudah explains it as referring to Israel, as follows: *From אֲפָאִיהֶם until אמרתי אפאיהם* [verses 26-27], is explained as *I have done so above.* [Verse 28:] “For that nation is lacking counsel” means that Israel lacks My Torah, because the Torah provides Israel with sound advice; “and they do not have understanding” means that

רש"י

שְׁפָרְצוּ בִישְׂרָאֵל: (מג) הֲרִנְיָנוּ גוֹיִם עִמּוֹ. לְאוֹתוֹ הַזְּמַן יִשְׁבְּחוּ הָאוֹמוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל, רְאוּ מַה שִּׁבְּחָה שֶׁל אוֹמָה זוֹ, שֶׁדָּבְקוּ בַּהֲקָדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכָל הַתְּלָאוֹת שֶׁעָבְרוּ עֲלֵיהֶם, וְלֹא עֲזָבוּהוּ, יוֹדְעִים הִיוּ בְּטוֹבוֹ וּבְשִׁבְחוֹ: כִּי דָם עֲבָדָיו יָקוּם. שְׁפִיכוֹת דַּמְיָהֶם כְּמִשְׁמַעוֹ: וְנָקָם יוֹשִׁיב לְצִרְיוֹ. עַל הַגְּזוּל וְעַל הַחֲמַס כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר “מִצָּרִים לְשִׁמְמָה תִּהְיֶה וְאֲדוּם לְמַדְבָּר שִׁמְמָה מִחֲמַס בְּנֵי יְהוּדָה” וְאוֹמֵר “מִחֲמַס אַחִירָךְ יַעֲקֹב” וְגו': וְכַפֵּר אֲדָמָתוֹ עִמּוֹ. וַיִּפִּיס אֲדָמָתוֹ וְעִמּוֹ, עַל הַצָּרוֹת שֶׁעָבְרוּ עֲלֵיהֶם, וְשִׁעֲשָׂה לָהֶם הָאוֹיֵב: וְכַפֵּר. לְשׁוֹן רְצוּי וּפִיּוּס, כְּמוֹ “אֲכַפְרָה פָּנָיו” אֲנַחְנָה לְרוֹגְזֵיהֶ: וְכַפֵּר אֲדָמָתוֹ. וְזֶה הִיא אֲדָמָתוֹ, עִמּוֹ. כְּשֶׁעִמּוֹ מִתְנַחֲמִים, אֲרָצוֹ מִתְנַחֲמָת, וְכֵן הוּא אוֹמֵר “רְצִית ה' אֲרָצְךָ”, בְּמַה רְצִית אֲרָצְךָ, “שִׁבְתָּ שְׁבוֹת יַעֲקֹב”. בְּפָנִים אַחֲרִים הִיא נִדְרָשֶׁת בְּסַפְרֵי וְנַחֲלָקוּ בַּה רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי נְחֵמְיָה רַבִּי יְהוּדָה דוֹרֵשׁ בְּלָה כְּנֶגֶד יִשְׂרָאֵל וְרַבִּי נְחֵמְיָה דוֹרֵשׁ אֶת בְּלָה כְּנֶגֶד הָאוֹמוֹת רַבִּי יְהוּדָה דוֹרֵשָׁה כְּלָפֵי יִשְׂרָאֵל, “אֲמַרְתִּי אֲפָאִיהֶם” כְּמוֹ שֶׁפִּרְשֵׁיתִי, עַד “וְלֹא ה' פָּעַל כֹּל זֹאת”. כִּי גוֹי אֲבָד עֲצוֹת הִמָּה, אֲבָדוּ תוֹרָתִי, שֶׁהִיא לָהֶם

ומליל ית כל פתגמי תשבחתא
הדא קדם עמא הוא והושע בר
נון: מה ושצי משה למלא ית

וידבר את כל דברי השירה הזאת באזני
העם הוא והושע בן-נון: מה ויכל

spoke all the words of this song so that the people heard — he and Hoshea the son of Nun. (45) And Moshe finished speaking all these words to all of Israel.

RASHI

*they do not contemplate about how one person from the nations could pursue one thousand from Israel, thus not understanding that it is because their Rock sold them over [verse 30]; and then [verse 31:] “for their rock is not like our [Mighty] Rock” and until the end is as I have explained. Now, Rabbi Nechemiah explains the passage as referring to the other nations, as follows: [Verse 28:] מה ואיבינו פלילים up till כי גוי אבד עצות המה he explains as I had originally explained; then [verse 32:] (32) “**Their vine is of the vine of Sodom**” refers to the [vine of] the nations; “**and of the field of Amorah**” means that the nations do not pay attention to attribute the greatness to Me; “**their grapes are bitter grapes**” refers to the verse (27) which says, “Were it not that the enemy's wrath was heaped up” against Israel, to poison and embitter them, and therefore [verse 32], “their clusters are sour for them,” and [says God,] they will be forced to eat these sour grapes because of that which they perpetrated against My children; then [verse 33:] (33) “**their wine is the venom of serpents,**” ready for Me to make the nations drink it, because of that which they had committed; then [verse 34:] (34) “[**But it is**] stored up with **Me**” i.e., this cup [of poison], as the verse says (Psalms 75:9), “For a cup is in the hand of the Lord [... which all the wicked of the world will ... drink];” then [verse 35:] (35) “**at the time when their foot trips**” [i.e., when the nations' foot trips] like the verse says (Isaiah 26:6), “the foot will tread it down” [referring to the downfall of the wicked]; then [verse 36:] (36) “**כי ידין ה' עמו**” — when explaining the passage according to this [Rabbi Nechemiah's] way, [the word כי in the phrase] כי ידין does mean “because,” and the judgment spoken of here, does not refer to sufferings [of Israel], but rather, the verse means: Because God will plead the cause of Israel against those who have oppressed her, when “He will see that their [Israel's] power is gone ...;” [verse 37:] (37) “**Then He will say, Where is their deity [now]?**” i.e., the enemy will say, “Where is Israel's God [now]?” just as the evil Titus said, when he rent the*

רש"י

עצה נכונה. “ואין בהם תבונה”. להתבונן איכה ירדוף אהר, מן האומות, אלה, מהם, אם לא “כי צורם מרם”. “כי לא כצורנו צורם”, הכל כמו שפרשתי עד תכליתו. רבי נחמיה דורשה כלפי העובדי פוכבים “כי גוי אבד עצות המה” כמו שפרשתי תחלה עד ואיבינו פלילים: (לב) פי מגפן סדם גפנם. של אומות: ומשדמת עמרה וגו'. ולא ישימו לבם לתלות בי הגדולה: ענבמו ענבי רוש. הוא שאמר לולי כעס אויב אגור על ישראל, להרעילם ולהמרירם, לפיכך אשכלות מרירות למו, להלעיס אותם על מה שעשו לבני: (לג) חמת תנינים יינם. מוכן להשקותם, על מה שעושין להם: (לד) פמס עמדי. אותו הכוס, שנאמר “פי כוס ביד ה' וגו'. (לה) לעת תמוט רגלם. בענן שנאמר “תרמסנה רגל:” (לו) פי ידין ה' עמו. בלשון זה, משמש כי ידין, בלשון דהא. ואין ידין לשון יסורין, אלא כמו כי יריב את ריבם מיד עושקיהם, כי יראה כי אלת יד וגו': (לז) ואמר אי אלהימו. האויב יאמר אי אלהימו של ישראל כמו שאמר טיטוס

כָּל פִּתְגָמַיָּא הָאֵלִין עִם כָּל
יִשְׂרָאֵל: מוּ וְאָמַר לְהוֹן שׁוּן
לְבַכּוֹן לְכָל פִּתְגָמַיָּא דִּי אָנְא
מִסְהַד בְּכוֹן יוֹמָא דִּין דִּי

מֹשֶׁה לְדַבֵּר אֶת־כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־
כָּל־יִשְׂרָאֵל: מוּ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים שִׁימוּ לְבַבְכֶם

(46) And he said to them, Set your hearts to all of the words which I bear witness

RASHI

veil [of the Holy Temple] (see Gittin 56b), as the verse says (Micah 7:10), “And my enemy will see it [God’s righteousness] and shame will cover her, [the one] who said, Where is the Lord your God?” then [verse 39:]

(38) **“But now you must see! It is I!”**

i.e., the Holy One Blessed is He will then reveal His salvation, and say: “Now you see that it is Me! I am the One!” i.e., [God says to Israel,] It is from Me that the evil befell you, and it is from Me that good will come upon you; **“There is no escape from Me”** i.e., [you nations] will not find anyone to rescue you from the disaster which I bring upon you; [verse 40:] (40) **כי אשא אל שמים ידי** is understood to mean as if the verse said, “I have raised up [My hand]” i.e., as the Targum translates it: My Divine Presence has always dwelt in the heaven. And even if a weak one is above, and the mighty one is

below, the fear of the one that is above falls upon the one who is below; so how much more is this so, since the Mighty One is above, and the weak one [Israel’s enemy] is below?! [In this explanation, the word] יָדִי means “the [dwelling] place of My Divine Presence,” as in the verse (Numbers 2:17), “every man in his place (יָדוֹ).” [Continues God:] Now, it was within My power to punish you [nations] immediately, but I said, “As I live forever,” I will not hasten to exact punishment — there is time for this, because I live forever! I shall exact the punishment [from the nations] in the latter generations. Furthermore, I have the power to exact punishment both from the living and the dead: a human king who may die at any moment, takes quick vengeance to punish during his lifetime, because either he or his enemy may die, without his punishment having been meted out, but I [says God,] live forever, so that if the enemy dies and I have not yet exacted punishment upon them, I shall exact punishment from them when they are dead!

רש"י

הַרְשַׁע כְּשִׁגְדָר וְכִשְׁגִּידָר אֶת הַפְּרוֹכָת, כְּעֵנָן שֶׁנֶּאֱמַר “וְתָרָא אֵיבְתִי וְתִכְסֶּה בּוֹשָׁה הָאֲמָרָה אֵלֵי אִיזוּ ה’ אֱלֹהֶיךָ”: (לט) רָאוּ עֵתָה בִּי אֲנִי וְגו’. אִזּוּ יִגְלֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּשׁ וְשׁוֹעֵתוֹ, וַיֹּאמֶר רָאוּ עֵתָה כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא, מֵאֲתֵי בְּאֵת עֲלֵיהֶם הַרְעָה, וּמֵאֲתֵי תְבֵא עֲלֵיהֶם הַטּוֹבָה: וְאִין מִיָּדִי מִצִּיל. שִׁיִּצִּיל אֶתְכֶם מִן הַרְעָה אֲשֶׁר אָבִיא עֲלֵיכֶם: (מ) בִּי אֲשָׂא אֶל שָׁמַיִם יָדִי. כְּמוֹ כִּי נִשְׂאֲתִי, תַּמִּיד אֲנִי מִשְׁרָה (מְקוֹם) שְׂכִינְתִי בְּשָׁמַיִם, כְּתַרְגוּמוֹ, אֲפִילוּ, חָלַשׁ לְמַעַלָּה וְגַבּוּר לְמַטָּה, אֵימַת עֲלִיוֹן עַל הַתַּחְתּוֹן, וְכָל שְׂכּוֹן שְׂגַבּוּר לְמַעַלָּה וְחָלַשׁ מִלְמַטָּה: יָדִי. מְקוֹם שְׂכִינְתִי כְּמוֹ “אִישׁ עַל יָדוֹ”. וְהִיא בְּיָדִי לְהַפְרַע מִכֶּם, אֲבָל אֲמַרְתִּי “חֵי אֲנֹכִי לְעַלְמִים”, אֲנִי מִמָּהָר לִפְרַע, לְפִי שֵׁיִשׁ שְׁהוֹת בְּדָבָר, כִּי חֵי אֲנִי לְעוֹלָם, וּבְדוֹרוֹת אַחֲרוֹנִים אֲנִי נִפְרַע מֵהֶם, וְהִיכּוֹלֵת בְּיָדִי לִפְרַע מִן הַחַיִּים וּמִן הַמֵּתִים, מְלַךְ בְּשֶׁר וְדָם שְׁהוּא הוֹלֵךְ לְמוֹת, מִמָּהָר נִקְמָתוֹ לְהַפְרַע בְּחַיָּיו, כִּי שָׁמָּא יְמוֹת הוּא אִזּוּ אוֹיְבוֹ, וְנִמְצָא שְׁלֹא רָאָה נִקְמָתוֹ מִמֶּנּוּ, אֲבָל אֲנִי חֵי לְעוֹלָם, וְאִם יְמוֹתוֹ הֵם וְאֲנִי נִפְרַע בְּחַיָּיהֶם,

תִּפְקְדֶנּוּן יֵת בְּנִיכּוֹן לְמִטְר
 לְמַעַבְד יֵת כֹּל פִּתְגָּמֵי אוֹרֵי־תָא
 הַדָּא: מִז אַרִי לֹא פִתְגָם רִקָא

לְכֹל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אָנֹכִי מַעֲיֵד בְּכֶם הַיּוֹם
 אֲשֶׁר תִּצְוֶם אֶת־בְּנֵיכֶם לְשָׁמֵר לַעֲשׂוֹת
 אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת: מִז כִּי לֹא־

for you this day, so that you may order your children to observe to do all the words of this Torah. (47) For it is not a futile thing for you — it is your life, and

RASHI

רש"י

[Verse 41:] (41) אם שנותי ברק חרבי — *There are instances in Scripture where the word אם is not used conditionally [i.e., it does not mean "if"]. Here, אם means "when," and thus, the verse means:] "When I sharpen the blade of My sword, and grasp judgment in My hand ...,"* and all these remaining verses are as I have explained them above. [Now Rashi proceeds to explain the verses.] (44) **He and Hoshea the son of Nun** — *It was the Sabbath upon which there were two leaders [because the office was being transferred to Yehoshua, i.e.] authority was taken from one and given to the other (Sotah 13b). Moshe appointed a meturgeman [literally, an interpreter, referring to a spokesman] for Yehoshua, so that Yehoshua could expound [the Torah] in Moshe's lifetime, so that Israel would not say [to Yehoshua], "During your teacher's lifetime you did not dare to raise your head!" (Sifrei 31:1) And why does Scripture here call him Hoshea [for his name had long since been changed to Yehoshua (see Numbers 13:16)]? In order to indicate that Yehoshua had not become haughty, for although he was given high status, Yehoshua humbled himself as he was at the beginning [when he was still called Hoshea] (Sifrei 32:44). (46) **Set your hearts** — *A person must direct his eyes, his heart and his ears to the words of the Torah, for the verse says (Ezekiel 40:4), "Son of man, see with your eyes, and listen with your ears, and set your heart [upon all that I show you]" [namely, an image of the Holy Temple]. Now, here, we have an inference from major to minor: If in the case of an image of the Holy Temple, which is visible to the eyes and which is measured with a measuring-rod, a person must direct his eyes, ears and heart to understand, then how much more so must he do so to understand the words of the Torah, which are likened to "mountains suspended by a hair" [i.e., numerous laws derived from a single word of the Torah]?! (Sifrei 32:45)* (47) **For it is not a futile thing for you** — *it will not be in vain that you are to labor over Torah, for a great reward is conditional to it:**

אֶפְרַע בְּמוֹתָם: (מֵא) אִם שְׁנוֹתַי בְּרַק חֲרָבִי. הֲרִבָּה אִם יֵשׁ שְׂאִיִּם תְּלוּיִן, כִּשְׂאִשְׁנוֹן בְּרַק חֲרָבִי וְתֵאָחַז בְּמִשְׁפֵּט יָדַי כִּי כֹלֹו כְּמוֹ שְׂפִיר־שִׁתִּי לְמַעֲלָה: (מֵד) הוּא וְהוֹשֵׁעַ בֶּן נֹון. שִׁבְתָּ שֶׁל דִּיּוּגֵי הֵיטָה, נִטְלָה רְשׁוֹת מִזָּה וְנִתְּנָה לָזֶה, הַעֲמִיד לוֹ מִשָּׁה מִתְּרַגְּמָן לִיהוֹשֻׁעַ, שִׁיִּהְיָ דוֹרֵשׁ בְּחֵינּוֹ, כִּדִּי שְׁלֹא יֵאמְרוּ יִשְׂרָאֵל, בְּחֵי רִבְּךָ לֹא הֵיָה לָךְ לְהֵרִים רֵאשׁ. וְלִמָּה קוֹרְאָהוּ כָּאֵן הוֹשֵׁעַ לֵאמֹר שְׁלֹא זָחַה דַּעֲתוֹ עָלָיו, שְׂאָף עַל פִּי שְׁנִתְּנָה לוֹ גְּדֻלָּה לומר הַשְּׁפִיל עֲצֻמוֹ כְּאֲשֶׁר מִתְּחַלְתּוֹ: (מֵז) שִׁימוּ לְבַבְכֶם. צְרִיף אָדָם, שִׁיִּהְיֵו עֵינָיו לְבוֹ וְאֲזַנָּיו מְכוּוֹנִים לְדְבָרֵי תוֹרָה, וְכֵן הוּא אומר "בֶּן אָדָם רֵאֵה בְּעֵינֶיךָ וּבְאָזְנֶיךָ שְׁמַע וְשִׁים לְבָרְךָ", וְגו' וְהֵרִי דְבָרִים קַל וְחוֹמֵר, וּמָה תְּכַנֵּית הַבַּיִת, שֶׁהוּא נִרְאֶה לְעֵינַיִם, וְנִמְדָד בְּקֶנֶה, צְרִיף אָדָם שִׁיִּהְיֵו עֵינָיו וְאֲזַנָּיו וְלְבוֹ מְכוּוֹנִין לְהִבִּין, דְּבָרֵי תוֹרָה שֶׁהֵן כְּהַרְרִין תְּלוּיִן בְּשַׁעֲרָה, עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה: (מֵז) כִּי לֹא דְבַר רַק הוּא מִכֶּם. לֹא לְחֵנָם אֲתֶם

הוא מנכון ארי הוא תיכון
ובפתגמא הדין תורכון יומין
על ארעא די אתון עברין ית
ירדנא תמן למירתה: מה ומליל
” עם משה בכרן יומא הדין

דָּבַר רַק הוּא מִפֶּם כִּי־הוּא תִיכֶם וּבְדַבֵּר
הַזֶּה תֵּאָרִיכוּ יָמִים עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר אַתֶּם
עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: פּ
מפסיר
מח וַיְדַבֵּר יְדוּהָ אֶל־מֹשֶׁה בְּעֶצֶם הַיּוֹם

through this thing, you will lengthen your days upon the land to which you are crossing over the Jordan, to possess it. (48) And the Lord spoke to Moshe on

RASHI

רש"י

“It is your life” [that is, the reward is life itself]. Another explanation [of רק כי לא דבר רק i.e., superfluous] word in the Torah that, if you properly expound it, will not have a reward attached to it. You must know this, for [as an illustration:] Our Rabbis teach, The verse says (Genesis 36:22), “And Lotan’s sister was Timna.” [What, one might ask, is the purpose of telling us this? Furthermore, an earlier verse states (36:12)] “and Timna was a concubine [to Elifaz, Eisav’s son].” [Is this necessary for the Torah to state this at all? But our Rabbis explain, as follows:] Because Timna said, “If I am unworthy to become Elifaz’s wife, would that I would become his concubine!” So why does Scripture enter into

יגעים בה כי הרבה שָׁכַר תְּלוּי בַּהּ בִּי הִיא חֲיִיכֶם דָּבַר אַחַר אֵין לָךְ דָּבַר רִיקוֹן בְּתוֹרָה שְׂאֵם תִּדְרָשְׁנוּ שְׂאֵין בּוּ מִתָּן שְׁכָר תִּדַּע לָךְ שְׁכָן אָמְרוּ חֲכָמִים וְאַחֲזוּת לֹוֹטֵן תִּמְנַע וְתִמְנַע הִיתָה פִּילְגָשׁ וְגו' לְפִי שְׂאִמְרָה אֵינִי כְּדָאִי לְהִיּוֹת לוֹ לְאַשָׁה הִלּוּאִי וְאַהֲיָה פִּילְגָשׁוּ וְכָל כֶּף לְמָה לְהוֹדִיעַ שְׁבָחוּ שֶׁל אַבְרָהָם שְׁהִיּוּ שְׁלֹטוֹנִים וּמַלְכִים מִתְאֵוִים לְדַבֵּק בְּזֵרְעוֹ: (מח) וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה. בַּג' מְקוֹמוֹת נֶאֱמַר “בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה”. נֶאֱמַר בְּנַח “בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה בֶּא נַח” וְגו' בְּמִרְאִית אֹרוּ שֶׁל יוֹם, לְפִי שְׁהִיּוּ בְּנֵי דוֹרוֹ אֹמְרִים, בְּכֶף וְכֶף, אִם אֲנִי מִרְגִּישִׁין בּוֹ, אֵין אֲנִי מְנִיחִין אוֹתוֹ לְכַסֵּס בְּתִבָּה, וְלֹא עוֹד, אֲלֵא אֲנִי נוֹטְלִין כְּשִׁילִין וְקִרְדוּמוֹת, וּמְבַקְעִין אֶת הַתִּבָּה, אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, הִרְיֵנִי מִכְּנִיסוֹ בְּחֻצֵי הַיּוֹם, וְכָל מִי שֵׁישׁ בְּיָדוֹ כַּח לְמַחֲזוֹת, יָבֵא וְיִמְחָה. בְּמִצְרַיִם נֶאֱמַר “בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצִיא ה'” לְפִי שְׁהִיּוּ מִצְרַיִים

all these details [of her birth and marriage]? To teach us the greatness of Avraham: [we see] that rulers and kings yearned to cleave to his seed. [For Lotan was a prince of Seir, thus the verse tells us that Timna was of noble ancestry; and yet, she preferred to be a mere concubine to Elifaz, the son of Avraham’s grandson, rather than become a princess in her own fold.] (Sifrei 32:46) (48) **And the Lord spoke to Moshe on that very day the (בעצם היום הזה) —** There are three places where Scripture employs the phrase: בעצם היום הזה [which has the meaning, “at the strongest light of the day”]. Firstly, regarding Noah, the verse says (Genesis 7:13), “On that very day (בעצם היום הזה) Noah entered [... the ark],” which means in the glare of full daylight. Noah’s contemporaries said: “We swear by such and such, that if we notice him about to enter the ark, we will not let him proceed! Moreover, we will take axes and hatchets and split open the ark!” So the Holy One Blessed is He said: “I shall have Noah enter at midday, and anyone who [believes he] has the power to prevent it, let him come and prevent it!” Secondly, regarding Egypt, the verse says (Exodus 12:51), “On that very day, the Lord

לְמִיָּמָר: מִטְּסֵק לְטוֹרָא דְעֵבְרָאִי
הַדִּין טוֹרָא דְנָבוּ דִּי בְּאַרְעָא
דְּמוֹאָב דִּי עַל אֲפִי יֶרֶחוּ וְחַזִּי ית
אַרְעָא דְכְנַעַן דִּי אֲנָא יֵהֵב לְבְנֵי
יִשְׂרָאֵל לְאַחֲסָנָא: נִוּמוֹת בְּטוֹרָא
דִּי אַתְּ סִלַּק לְתַמְנֵן וְתַתְּכַנְשׁ
לְעַמְךָ כְּמָא דְמִית אַהֲרֹן אַחֲוֹךָ

הַיְהִי לְאָמַר: מִטְּעִלָּה אֶל־הַר הָעֵבְרִים הַזֶּה
הַר־נָבוּ אֲשֶׁר בְּאַרְץ מוֹאָב אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי
יֶרֶחוּ וּרְאֵה אֶת־אַרְץ כְּנַעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן
לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְאַחֲזָנָה: וּמַת בְּהַר אֲשֶׁר־
אַתָּה עֹלֶה שָׁמָּה וְהֵאֵסַף אֶל־עַמֶּיךָ כַּאֲשֶׁר־

that very day, saying, (49) Go up this Mount Avarim [to] Mount Nevo, which is in the land of Moav, that is facing Yericho, and see the Land of Canaan, which I am giving to the Children of Israel as a possession, (50) And die on the mountain upon which you are climbing and be gathered to your people, just like Aharon

RASHI

רש"י

brought [the Children of Israel] out [of the land of Egypt].” The Egyptians said: “We swear by such and such, that if we notice them about to leave, we will stop them! And not only that, but we will take swords and other weapons, and kill them!” So, the Holy One Blessed is He said: “I shall bring them out in the middle of the day, and anyone who [believes he] has power to prevent it, let him come and prevent it!” Likewise here, regarding Moshe’s death, the verse says, **בעצם** הַיּוֹם הַזֶּה. The Children of Israel said: “We swear by such and such, that if we notice Moshe [ascending the mountain to die], we will not let him do so! The man who brought us out of Egypt, divided the Sea of Reeds for us, brought the manna down for us, made flocks

אוֹמְרִים, בְּכָךְ וּכְךָ, אִם אָנוּ מְרַגִּישִׁין בְּהֵם, אִין אָנוּ מְנִיחִין אוֹתָן לְצֵאתָ, וְלֹא עוֹד, אֲלֵא אָנוּ נוֹטְלִין סִיפּוֹת וְכָל זֵינֵן, וְהוֹרִגִין בְּהוֹן, אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, הַרְיֵנִי מוֹצִיאַן בְּחֻצֵי הַיּוֹם, וְכָל מִי שֵׁישׁ בּוֹ כַח, לְמַחֲזוֹת, יָבֵא וְיִמְחָה. אַף כָּאֵן בְּמִיתָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה נֶאֱמַר “בְּעֵצֶם הַיּוֹם הַזֶּה”, לְפִי שְׁהִיוּ יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים, בְּכָךְ וּכְךָ, אִם אָנוּ מְרַגִּישִׁין בּוֹ, אִין אָנוּ מְנִיחִין אוֹתוֹ, אֲדָם שְׁהוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם, וְקָרַע לָנוּ אֶת הַיָּם, וְהוֹרִיד לָנוּ אֶת הַמָּן, וְהִגִּיד לָנוּ אֶת הַשְּׁלִיחַ וְהִעֲלָה לָנוּ אֶת הַבָּאָר, וְנִתֵּן לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה, אִין אָנוּ מְנִיחִין אוֹתוֹ, אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, הַרְיֵנִי מְכַנְיִסוּ בְּחֻצֵי הַיּוֹם וְכוּ': (ג) כַּאֲשֶׁר מֵת אַהֲרֹן אַחִיךָ. בְּאוֹתָהּ מִיתָה שְׂרָאִית וְחִמְדָּתָ אוֹתָהּ, שְׁהִפְשִׁיט מֹשֶׁה אֶת אַהֲרֹן בְּגַד רֵאשׁוֹן, וְהִלְבִּישׁוֹ לְאַלְעָזָר, וְכֵן שֵׁנִי, וְכֵן שְׁלִישִׁי, וּרְאֵה בְּנֵנוּ בְּכַבּוּדוֹ, אָמַר לוֹ מֹשֶׁה, אַהֲרֹן אַחִי, עֹלֶה לְמַטָּה, וְעֹלֶה, פְּשׁוּט יְדִיךָ, וּפְשׁוּט פְּשׁוּט

of quails fly over to us, made the well rise for us and gave us the Torah — we will not allow him to go!” Thereupon the Holy One Blessed is He said: “I shall have Moshe ascend the mountain [to his resting place] in the middle of the day!” (Sifrei 32:47) (50) **Just like Aharon your brother died** — [God said to Moshe:] “Die the same death which you witnessed and for which you longed. [And how did Aharon die?] Moshe removed Aharon’s first [i.e., the upper] garment and donned Elazar [Aharon’s son] with it. Then, Moshe did the same with the second garment, and the third. Aharon then saw his son in the glory [of his new office]. Moshe then said to him: “Aharon my brother! Go up onto the couch,” and Aharon went up; “Stretch

בְּהוֹר טוֹרָא וְאֶתְכַנֵּישׁ לְעַמָּה:
 נֵא עַל דִּי שְׁקִרְתוֹן בְּמִימְרֵי בְּגוֹ
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִי מִצּוֹת רָקִם
 מִדְּבַרְא דְּצִין עַל דִּי לֹא קִדְשְׁתוֹן
 יְתִי בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: נב אַרְי
 מִקְבֵּל תַּחֲזִי יְת אַרְעָא וְלִתְמָן

יָמַת אֶהְרֹן אַחִיךָ בְּהַר הָהָר וַיֵּאָסֶף אֶל־
 עַמּוּיוֹ: נא עַל אֲשֶׁר מְעַלְתֶּם בִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל בְּמִי־מְרִיבַת קְדֹשׁ מִדְּבַר־צֶן עַל־
 אֲשֶׁר לֹא־קִדְשַׁתֶּם אוֹתִי בְּתוֹךְ בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל: נב כִּי מִנְּגִד תִּרְאֶה אֶת־הָאָרֶץ

your brother died on Mount Hor and was gathered to his people. (51) Because you rebelled against Me in the midst of the Children of Israel at the waters of Merivat-Kadesh, [in] the desert of Tzin, [and] because you did not sanctify Me in the midst of the Children of Israel. (52) You will [only] therefore see the land

RASHI

*out your hands,” and Aharon stretched [out his hands]; “Stretch out your legs,” and Aharon stretched [out his legs]; “Close your eyes,” and Aharon closed [his eyes]; “Close your mouth,” and Aharon closed [his mouth], and he then passed away. Thereupon Moshe said, “Happy is the one who dies a death like this!” (Sifrei 32:49) (51) על אשר מעלתם בי — You caused the people to rebel against Me. **Because you did not sanctify Me** — [Says God to Israel:] You caused Me not to be sanctified (see Yalkut, end of Ha'azinu): I said to you “Speak to the rock” [to provide you with water in the desert (see Numbers 20:8)], but instead, they hit the rock, and so, they had to hit it twice [in order to get water].*

*Had they, however, spoken to it [as I told them], so that the rock would have given forth water without being hit, the Name of Heaven would have been sanctified. For Israel would have said, “The rock is subject neither to reward or punishment, for if it acts meritoriously [i.e., fulfills God's will,] it receives no reward, and if it sins [i.e., not fulfilling God's will,] it is not punished, and yet [without any of these incentives] the rock fulfills the command of its Creator [by producing water when spoken to]! How much more so should we [who do have the incentives of reward and punishment fulfill our Creator's will]?! (52) כי מנגד — means: From afar. **See [the Land from afar]** — For if you do not see the Land now, you will no longer see it in your lifetime. **But you will not come there** — But I know that the Land is dear to you — that is why I say to you, “Go up [the mountain] and see it!”*

רש"י

רַגְלֵיךָ, וּפְשֵׁט, עֲצוּם עֵינֶיךָ, וְעַצֶּם, קְמוּץ פִּיךָ, וְקִמּוּץ וְהִלַּךְ לוֹ, אָמַר מֹשֶׁה, אֲשֶׁר־י מִי שְׁמַת בְּמִיַּתָּה זֹו: (נא) עַל אֲשֶׁר מְעַלְתֶּם בִּי. גְרַמְתֶּם לְמַעוֹל בִּי וְנֶאֱמַר עַל אֲשֶׁר מְרִיבְתֶּם אֶת פִּי (במדבר כ: כד) גְרַמְתֶּם לְמָרוֹת פִּי: עַל אֲשֶׁר לֹא קִדְשַׁתֶּם אוֹתִי. גְרַמְתִּים לִי שְׁלֹא אֶתְקַדַּשׁ, שְׁאִמְרַתִּי לָכֶם “וּדְבַרְתֶּם אֶל הַסֵּלַע” וְהֵם הִכּוּהוּ, וְהִזְכִּירוּ לְהַכּוֹתוֹ פְּעָמִים, וְאֵלּוּ דִּבְרוּ עִמוֹ, וְנָתַן מִימִיו בְּלֹא הַכָּאָה, הִיָּה מִתְקַדַּשׁ שֵׁם שָׁמַיִם, שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים, וּמָה הַסֵּלַע הָזֶה שְׁאִינוֹ לְשֹׁכֵר וְלֹא לְפוֹרְעֵנוֹת, אִם נִזְכָּה אֵין לוֹ מִתֵּן שֹׁכֵר, וְאִם חָטָא אֵינוֹ לוֹקֵה, כִּךְ מְקִים מִצְוֹת בּוֹרְאוֹ, אֲנִי לֹא כָּל שֶׁכֵּן: (נב) כִּי מִנְּגִד. מִרְחוֹק: תִּרְאֶה וְגוֹ'. כִּי אִם לֹא תִרְאֶנָּה עַכְשָׁיו, לֹא תִרְאֶנָּה עוֹד בְּחַיֶּיךָ: וְשִׁמָּה לֹא תְבוֹא. וְיִדְעַתִּי כִּי חֲבִיבָה הִיא לָךְ עַל כֵּן אֲנִי אוֹמֵר לָךְ, “עֲלֶה... וּרְאֵה”:

וְשָׁמָּה לֹא תָבוֹא אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-אָנִי
 נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל: פ פ פ
 לֹא תֵעוֹל לְאָרְעָא דִּי אָנָּא יְהִב
 לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל: פפפ

from afar; but you will not come there, to the land which I am giving the
 Children of Israel.

הפטרת האזינו

בשמואל ב פרק כב

א וַיְדַבֵּר דָּוִד לַיהוָה אֶת-דְּבָרֵי הַשִּׁירָה הַזֹּאת בְּיוֹם הַצִּיל יְהוָה אֹתוֹ מִפֶּה כָּל-אֹיְבָיו וּמִפֶּה שָׂאוּל: ב וַיֹּאמֶר
 יְהוָה סִלְעִי וּמִצְדָּתִי וּמִפְּלִטִי לִי: ג אֱלֹהֵי צוּרֵי אַחֲסֵה-בּוֹ מִנְּנִי וְקַוֵּי יוֹשְׁעִי מִשִּׁנְבֹּל וּמִנּוֹסֵי מִשְׁעֵי מַחֲסֵם
 הַשָּׁעֲנִי: ד מְהִלָּל אֶקְרָא יְהוָה וּמְאִיבֵי אוֹשֵׁעַ: ה כִּי אֶפְסָנִי מִשִּׁבְרֵי-מוֹת נְחָלִי בְלִיעֵל יִבְעֵתֵנִי: ו חֲבָלֵי
 שָׂאוּל סָבְנֵי קַדְמֹנִי מִקְשֵׁי-מוֹת: ז בְּצַר-לִי אֶקְרָא יְהוָה וְאֶל-אֱלֹהֵי אֶקְרָא וַיִּשְׁמַע מֵהִיכָל קוֹלִי וַשׁוֹעֲתִי
 בְּאָזְנוֹ: ח הִתְנַעַשׂ (וַיִּתְנַעַשׂ קִרִי) וַתִּרְעַשׂ הָאָרֶץ מוֹסְדוֹת הַשָּׁמַיִם יִרְגָּזוּ וַיִּתְנַעַשׂוּ כִּי-תָרַח לוֹ: ט עֲלֵה עִשָּׂן
 בְּאָפוֹ וְאֵשׁ מִפִּי תֹאכַל גְּחָלִים בְּעֵרוֹ מִמֶּנּוּ: י וַיֵּט שָׁמַיִם וַיִּרְדּוּ וַעֲרַפֵּל תַּחַת רַגְלָיו: יא וַיִּרְכַּב עַל-כַּרְוֵב
 וַיַּעַף וַיֵּרָא עַל-כַּנְפֵי-רוּחַ: יב וַיִּשֶׁת הַשָּׁד סָבִיבֵתָיו סָבוֹת הַשָּׁרֵת-מִיָּם עָבִי שְׁחָקִים: יג מִנְּנֵה נִגְדוּ בְּעֵרוֹ
 גְּחָלֵי-אֵשׁ: יד יִרְעַם מִן-שָׁמַיִם יְהוָה וְעֵלְיוֹן יִתֵּן קוֹלוֹ: טו וַיִּשְׁלַח הַצִּיִּים וַיִּפְיֵצֵם בְּרֶכַח וַיהִמֵּם (וַיהִם קִרִי):
 טז וַיֵּרָאוּ אֶפְסָיו לָם וַיָּלֻדוּ מִסְדָּרוֹת תְּבֵל בְּנִגְעַת יְהוָה מִנְּשִׁמַּת רוּחַ אָפוֹ: יז יִשְׁלַח מִמֶּרּוֹם יִקְחֵנִי וַיִּשְׁנֵי מִמֵּיִם
 רַבִּים: יח יִצִּילֵנִי מֵאִיבֵי עַוֹ מִשְׁנָאֵי כִּי אֶמְצֹו מִמֶּנּוּ: יט יִקְדַּמֵּנִי בְּיוֹם אִיִּדִי וַיְהִי יְהוָה מוֹשִׁיעִנִי לִי: כ וַיֵּצֵא
 לְמַרְחָב אֹתִי וַיַּחַלְצֵנִי כִּי-חָפִץ בִּי: כא יִגְמֵלֵנִי יְהוָה בְּצַדִּיקְתִּי כִּכֹּר יְדֵי יוֹשִׁיב לִי: כב כִּי שָׁמַרְתִּי דְרָבִי יְהוָה
 וְלֹא רָשַׁעְתִּי מֵאֱלֹהֵי: כג כִּי כָל-מִשְׁפָּטוֹ לִנְגְדִי וַחֲקֵתָיו לֹא-אֶסוּר מִמֶּנּוּ: כד וַאֲהַיְהֵה תְּמִים לוֹ וַאֲשַׁתְּמַרְהָ
 מְעוֹנִי: כה וַיֵּשֶׁב יְהוָה לִי בְּצַדִּיקְתִּי כִּכֹּרֵי לִנְגַד עֵינָיו: כו עִם-חֲסִיד תִּתְחַסֵּד עִם-גִּבּוֹר תְּמִים תִּתְמָם:
 כז עִם-גִּבּוֹר תִּתְבָּר וְעִם-עַקֵּשׁ תִּתְפַּל: כח וְאֶת-עַם עֲנִי תוֹשִׁיעַ וְעֵינֶיךָ עַל-רַמִּים תִּשְׁפִּיל: כט כִּי-אֲתָה נִירִי
 יְהוָה וַיְדוּהָ יִגְיֵה חֲשָׁבִי: ל כִּי בָּהָ אֲרוּץ גְּדוֹד בְּאֱלֹהֵי אֲדֹלְגַי-שׁוֹר: לא הָאֵל תְּמִים דְּרָבֹו אִמְרַת יְהוָה
 צְרוּפָה מִגֵּן הוּא לְכָל הַחַסִּים בּוֹ: לב כִּי מִי-אֵל מִבְּלַעְדֵי יְהוָה וּמִי צוֹר מִבְּלַעְדֵי אֱלֹהֵינוּ: לג הָאֵל מְעוֹזִי
 חֵיל וַיִּתֵּר תְּמִים דְּרָבֹו (דְּרָבִי קִרִי): לד מִשְׁנֵה רַגְלָיו (רַגְלֵי קִרִי) כְּאֵילוֹת וְעַל-כַּמְתִּי יַעֲמִידֵנִי: לה מִלְמַד
 יְדִי לַמַּלְחָמָה וְנִתַּת קִשְׁת־נְחוּשָׁה וְרַעֲתִי: לו וַתִּתֵּן לִי מִגֵּן יִשְׁעֶךָ וַעֲנַתְךָ תִּרְבֵּנִי: לז תִּרְחִיב צַעֲדֵי תַחְתָּנִי
 וְלֹא מְעַדוֹ קִרְסָלִי: לח אֲרַדְפָה אִיבֵי וְאֲשַׁמִּידֵם וְלֹא אֲשׁוּב עַד-כְּלוֹתֵם: לט וְאַכְלֵם וְאַמְחָצֵם וְלֹא יִקְוֹמוּ
 וַיִּפְּלוּ תַחַת רַגְלֵי: מ וַתִּזְרַנֵּי חֵיל לַמַּלְחָמָה תִּכְרִיעַ קְמִי תַחְתָּנִי: מא וְאִיבֵי תַתָּה לִי עָרַף מִשְׁנָאֵי וְאַצְמִיתֵם:
 מב יִשְׁעוּ וְאִין מוֹשִׁיעַ אֶל-יְהוָה וְלֹא עֲנָם: מג וְאֲשַׁחֲקֵם בַּעֲפַר אֲרֶץ כְּמִיט־חוּצוֹת אֲדַקֵּם אֲרַקְעֵם: מד וַתִּפְּלֹטֵנִי
 מִרִּיבֵי עַמִּי תִשְׁמַרְנֵנִי לְרֵאשׁ גּוֹלִים עִם לֹא-יִדְעָתִי יַעֲבֹדֵנִי: מה בְּנֵי נָכָר יִתְכַחְשׁוּ-לִי לְשִׁמוֹעַ אֲזִין וַיִּשְׁמְעוּ לִי:
 מו בְּנֵי נָכָר יִבְּלוּ וַיַּחֲגֹרוּ מִמִּסְגְּרוֹתֵם: מז חֵי יְהוָה וּבְרִיךְ צוּרֵי וַיִּרָם אֱלֹהֵי צוֹר יִשְׁעֵי: מח הָאֵל הַנִּתַּן נְקָמַת
 לִי וּמְרִיד עַמִּים תַּחְתָּנִי: מט וּמוֹצִיאֵי מֵאִיבֵי וּמִקְמוֹ תִרְוַמְנֵנִי מֵאִישׁ חַמְסִים תִּצִּילֵנִי: נ עַל-כֵּן אֲוַדְךָ יְהוָה
 בְּגוֹיִם וְלִשְׁמֹךְ אֲזַמֵּר: נא מִגְדִּיל (מִגְדוֹל קִרִי) יִשׁוּעוֹת מְלִכּוֹ וְעִשְׂהָ-חֶסֶד לְמִשְׁיָחוֹ לְדָוִד וְלוֹרְעוֹ עַד-עוֹלָם:

אחר קריאת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום והפטרה, ומזמור ה' מלך גאות לבש או מזמור שיר ליום
 השבת וה' מלך יצל"ח דברו משנה והלכה מסדר טהרות שהוא נגד היסוד בחינת היום